

Vorbereidend
Wetenschappelijk
Onderwijs

Tijdvak 1
Woensdag 26 mei
9.00 – 12.00 uur

Vragenboekje

Voor dit examen zijn maximaal 86 punten te behalen; het examen bestaat uit 27 vragen en een vertaalopdracht. Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

- Regel 1 *per me*
2p **1** Citeer het Latijnse tekstelement waarbij *per me* een bepaling is.
- Regel 3-5 *Ad quam t/m a nobis*
In deze zin komt tweemaal een chiasme voor.
2p **2** Noteer beide chiasmes.
- Regel 8 *offendes rem publicam*
Het woordenboek geeft als betekenissen van *offendo* o.a. 'beledigen' en 'aantreffen'.
2p **3** Leg op grond van de regels 9-17 uit welke van deze betekenissen hier de juiste is.
- Regel 21-22 *omnibus t/m locum*
1p **4** Welke reden wordt hiervoor in het vervolg (t/m regel 34) gegeven? Beantwoord de vraag in het Nederlands.
- Regel 26 *insidiarum a meis*
1p **5** Citeer uit de regels 9-20 het Nederlandse tekstelement waarmee naar hetzelfde wordt verwezen.
- Regel 28-29 *Immo t/m mors est vestra vita mors est* is een paradox.
2p **6** a. Welke conclusie trekt Scipio uit deze paradox? Beantwoord de vraag in het Nederlands en baseer je daarbij op de regels 31-34.
b. Waarom mag Scipio deze conclusie niet trekken? Beantwoord de vraag in het Nederlands en baseer je daarbij op de regels 35-47.
- Regel 32 *Atque ego t/m posse coepi*
Deze passage luidt in een Nederlandse vertaling:
"Toen ik mijn tranen bedwongen had en weer enigszins kon spreken"
1p **7** Citeer het Latijnse tekstelement waarvan 'enigszins' de weergave is.
- Regel 41 *eius, a quo ille est vobis datus*
1p **8** Citeer uit het voorafgaande het Latijnse woord waarnaar *ille* verwijst.
- Regel 42-44 *Sed t/m maxima est*
Het pensum teksten dat je voor dit examen hebt bestudeerd heeft als titel: 'tussen domus en forum'.
2p **9** Aan welk van de twee wordt het meeste belang gehecht? Licht je antwoord toe op basis van de regels 42-44.
- Regel 48 *Ex quo* en regel 49 *ex hoc loco*
1p **10** Wat is de juiste beschrijving van de twee bovenstaande Latijnse tekstelementen?
A *ex quo* duidt de aarde aan en *ex hoc loco* een plaats hoog in de hemel.
B *ex quo* duidt een plaats hoog in de hemel aan en *ex hoc loco* de aarde.
C *ex quo* en *ex hoc loco* duiden beide de aarde aan.
D *ex quo* en *ex hoc loco* duiden beide een plaats hoog in de hemel aan.
- Bestudeer de volgende uitspraak van Godfried Bomans:
"De ruimtevaart heeft een pacifistische uitwerking. Het zien van een foto in de krant, waarop een kleine bol is afgebeeld en het besef dat dit de aarde is, doet tegelijk de gedachte ontwaken: het is absurd om op zo'n knikker elkaar nog de hersens in te slaan."
Godfried Bomans, Korte Berichten
Zowel Bomans als Cicero / Scipio constateren dat de aarde (in het heelal) heel klein is.
Bomans trekt hieruit echter een andere conclusie dan Scipio in de regels 48-53.
2p **11** Noteer in je eigen woorden de verschillende conclusies.

- Regel 54 Quam
- 2p **12** a. Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 48) een Latijns woord dat hetzelfde aanduidt als *quam*.
b. Citeer uit het vervolg (t/m caelum regel 59) een Latijns woord dat hetzelfde aanduidt als *quam*.
- 3p **13** Noteer bij onderstaande namen (bij a, b en c) of het gaat om Publius Cornelius Scipio Africanus Maior of om Publius Cornelius Scipio Africanus Minor. Beantwoord de vraag door steeds Maior of Minor te noteren.
a. Regel 21 Africane
b. Regel 33 Africanum
c. Regel 54 Africanus

De aarde heeft blijkens de regels 54-67 een aantal specifieke eigenschappen zoals bijvoorbeeld zwaartekracht.

- 2p **14** Noteer nog twee andere specifieke eigenschappen van de aarde. Beantwoord de vraag in het Nederlands en baseer je antwoord op de regels 54-67.

Tekst 2 Vriendschap

- 1p **15** Zet onderstaande begrippen in de rangorde die de spreker er in de regels 1-10 aan geeft. Noteer daarbij de begrippen in de volgorde van belangrijk tot minder belangrijk:
amicitia, sapientia, voluptates

Regel 12 quidam docti

- 1p **16** Welk bezwaar heeft de spreker tegen *quidam docti*?
Beantwoord de vraag in het Nederlands.

Regel 12 virosque bonos

- 2p **17** Hoe definieert de spreker *virii boni* blijkens het vervolg? Citeer het desbetreffende Latijnse tekstelement en geef de inhoud hiervan in het Nederlands weer.

Regel 16-17 Principio t/m conquiescit luidt in een Nederlandse vertaling:

“Allereerst, hoe kan er een ‘levenswaardig leven’ bestaan, om een uitdrukking van Ennius te gebruiken, als het geen rust vindt bij een vriend op wie men steeds kan rekenen?”

- 1p **18** Citeer het Latijnse tekstelement waarop de vertaling ‘op wie men steeds kan rekenen’ is gebaseerd.

Regel 17 sic loqui ut tecum

- 2p **19** Citeer het Latijnse tekstelement uit de regels 28-32 (t/m amicorum) dat een soortgelijke gedachte uitdrukt.

Regel 19-20 Denique t/m singulis luidt in een Nederlandse vertaling:

“Kortom, de overige dingen die men nastreeft, zijn in de regel slechts elk afzonderlijk voor afzonderlijke dingen goed.”

- 1p **20** Citeer het Latijnse tekstelement waarvan ‘in de regel’ de vertaling is.

In regel 22 is sprake van een asyndeton tussen *corporis* en *amicitia*.

- 1p **21** Welk woord past het best tussen *corporis* en *amicitia*?
A dus
B hoewel
C maar
D want

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

In een passage voorafgaand aan tekst 2 heeft de spreker over vriendschap gezegd:
“Niets immers is zo goed aangepast aan onze natuur, niets zo welkom, zowel bij voorspoed als bij tegenspoed.”

- 2p **22** Wat zegt de spreker over de rol van een vriend / vriendschap in tegenspoed in de regels 15-27? Citeer als antwoord twee Latijnse tekstelementen.

Regel 33 horum

- 1p **23** ■ Met *horum* wordt verwezen naar:

- A mortui (regel 32)
- B eos (regel 32)
- C amicorum (regel 32)
- D illorum (regel 33)

Na *Quod si* in regel 33 gaat het over een ander soort vriendschap dan in de passage ervoor.

- 2p **24** Leg dat uit en ga daarbij in op beide passages.

“Hoe goed vitamine-C voor je is, blijkt wel uit de ziektes die je krijgen kunt bij gebrek aan vitamine-C, zoals scheurbuik”.

In de regels 28-38 komt een redenering voor van hetzelfde type.

- 2p **25** Geef de redenering uit de regels 28-38 weer in je eigen woorden.

De filosoof Aristoteles zegt over vriendschap het volgende:

“Vriendschap is namelijk een vorm van voortreffelijkheid of is althans nauw met voortreffelijkheid verbonden. En bovendien is zij onmisbaar voor het leven. Zonder vrienden zou niemand willen leven, ook al bezat hij alle andere goede dingen. Rijkelui en mensen met een hoge functie of een machtspositie hebben immers, zoals bekend, nog meer dan anderen behoefte aan vrienden.”

Aristoteles, Eth. Nic. VIII, 1

De tekst van Aristoteles komt inhoudelijk deels overeen met de tekst van Cicero, deels niet.

- 1p **26** Citeer uit de tekst van Aristoteles een tekstelement over vriendschap dat in het geheel niet terug te vinden is in tekst 2.

Tekst 3

- 2p **27** Omschrijf de gebeurtenissen uit Cicero's leven die voorafgaan aan het in tekst 3 beschrevene. Begin bij zijn consulaat. Gebruik bij voorkeur niet meer dan 50 woorden.

Tekst 4

Bestudeer tekst 4 met de inleiding en de aantekeningen.

- 43p Vertaal de regels 1 t/m 11.

Einde